

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

УДК 341

DOI <https://doi.org/10.32782/klj/2024.3.33>

Павко Я. А.,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри публічного та міжнародного права
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана

ПОВОЄННЕ ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ПРОТИДІЇ ЗМІНИ КЛІМАТУ: ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню політико-правових засад повоєнного відновлення України в контексті протидії зміні клімату та адаптації до її наслідків. Визначено здобутки нашої держави у сфері боротьби з кліматичними змінами на шляху її майбутньої відбудови. Автор дійшов висновку, що План повоєнного відновлення України залишається основним документом, який передбачає здійснення зеленої трансформації та включає низку заходів, спрямованих на удосконалення кліматичної політики відповідно до норм і принципів ЄС. Заклавши підвалини для повоєнної відбудови України, він має сприяти забезпеченню її сталого економічного зростання. Перед нашою державою стоїть не легке завдання – інтегрувати кліматичні цілі в усі сектори економіки та суспільного життя відповідно до Європейського зеленого курсу.

Україна зробила значний внесок у розвиток кліматичної сфери для свого майбутнього відновлення. Наперекір усім труднощам, вона залишається активним учасником міжнародної кліматичної політики, інформує міжнародне співтовариство про завдану шкоду довкіллю та клімату, а також долучається до важливих проектів у сфері протидії зміні клімату та адаптації до її наслідків. Україна, як майбутній член ЄС, поступово виконує євроінтеграційні завдання у сфері боротьби зі зміною клімату. Вона продовжує працювати над запровадженням національної системи торгівлі викидами парникових газів згідно з вимогами ЄС.

Автором вказано на необхідність розробки та прийняття Державної стратегії та програми повоєнної відбудови України, які включатимуть й питання щодо збереження довкілля та протидії зміні клімату. Це мають бути юридично обов'язкові документи.

Запропоновано створити Фонд повоєнного відновлення України, який акумулюватиме кошти на відбудову нашої держави. Одним із напрямків діяльності фонду повинно стати фінансування відновлення довкілля та заходів із протидії зміні клімату та адаптації до її наслідків. Він має наповнюватися за рахунок коштів держав-партнерів, міжнародних інституцій, а також конфіскованих російських активів. Крім того, в умовах повоєнної відбудови для забезпечення використання коштів за цільовим призначенням обов'язково має бути створений й аудиторський орган.

Ключові слова: *Європейський Союз, Європейський зелений курс, захист довкілля, зелена економіка, зміна клімату, кліматичні цілі, міжнародні зобов'язання, міжнародне право, повоєнне відновлення, Українська формула миру.*

Pavko Ya. A. Post-War Recovery of Ukraine in the context of counteracting climate change: political and legal aspects

Abstract. The article is devoted to the study of the political and legal framework of post-war recovery of Ukraine in the context of counteracting climate change and adaptation to its consequences. The achievements of our country in the field of combating climate change on the way to its future reconstruction are determined. The author concludes that the Post-War Recovery Plan of Ukraine remains the main document providing for the implementation of green transformation and includes a number of measures aimed at improving climate policy in accordance with EU norms and principles. Having laid the foundations for Ukraine's post-war recovery, it should help ensure its sustainable economic growth. Our country faces a challenging task to integrate climate goals into all sectors of the economy and public life in line with the European Green Deal.

Ukraine has made a significant contribution to the development of the climate sphere for its future recovery. Despite all the difficulties, it remains an active participant in international climate policy, informs the international community about the damage caused to the environment and climate, and joins important projects in the field of counteracting climate change and adaptation to its consequences. Ukraine, as a future EU member, is gradually fulfilling its European integration objectives in the field of combating climate change. It continues to work on implementing a national greenhouse gas emissions trading system in line with EU requirements.

The author points out the need to develop and adopt a State Strategy and Programme for the Post-War Recovery of Ukraine, which will include issues related to environmental protection and counteracting climate change. These should be legally binding documents.

It is proposed to create a Post-War Recovery Foundation for Ukraine, which will accumulate funds for the reconstruction of our country. One of the fund's activities should be to finance environmental restoration and measures to combat climate change and adapt to its consequences. It should be filled with funds from partner states, international institutions, and confiscated Russian assets. In addition, in the conditions of post-war recovery, an audit body should be established to ensure the use of funds for the intended purpose.

Key words: *European Union, European Green Deal, environmental protection, green economy, climate change, climate goals, international obligations, international law, post-war recovery, Ukrainian peace formula.*

Постановка проблеми. У липні 2022 року в м. Лугано (Швейцарія) відбулася Міжнародна конференція з питань відбудови України (Ukraine Recovery Conference) у зв'язку зі збройною агресією Російської Федерації (рф). Під час її проведення українською владою було представлено План відновлення нашої держави, важливою частиною якого є збереження навколишнього середовища та протидія кліматичним змінам [1]. Він передбачає реалізацію 15-ти національних програм. Зокрема, національна програма № 3 спрямована на забезпечення чистого та безпечного довкілля. Вона охоплює наступні напрямки: кліматична політика: запобігання та адаптація до зміни клімату; екологічна безпека та ефективне управління відходами; збалансоване використання природних ресурсів в умовах підвищеного попиту та обмежених пропозицій; збереження природних екосистем і біологічного різноманіття, відновлення та розвиток природоохоронних територій та об'єктів; ефективне державне управління у сфері охорони довкілля та природокористування [2, с. 2]. У даному випадку слід приділити увагу протидії зміні клімату в умовах повоєнного відновлення України, враховуючи, що наша держава поступово рухається у напрямку вступу до Європейського Союзу (ЄС). Перед нею стоїть не легке завдання – інтегрувати кліматичні цілі в усі сектори економіки та суспільного життя відповідно до Європейського зеленого курсу. Україна проводить активну роботу з удосконалення її кліматичної політики згідно з нормами і прин-

ципами ЄС. Крім того, з часу повномасштабного вторгнення рф на територію нашої держави українською владою було представлено акти рекомендаційного характеру, які повинні сприяти ефективному відновленню навколишнього середовища, його збереженню та протидії зміні клімату.

Аналіз останніх наукових досліджень та публікацій. Правовим аспектам повоєнної відбудови України присвячені наукові дослідження таких вчених, як: Р. Бедрій, О. Донець, В. Міщенко, Л. Шевчук та ін. Окремі питання щодо протидії зміні клімату, особливо в умовах збройної агресії рф проти України, висвітлено у працях А. Гетьмана, В. Гуцалюк, Г. Анісімової, Є. Копиці, М. Медведєвої, Я. Павко, Т. Ямненко та ін.

Мета даної статті полягає у дослідженні політико-правових засад повоєнного відновлення України в контексті протидії зміні клімату та адаптації до її наслідків, а також визначенні здобутків нашої держави у цій сфері на шляху майбутньої відбудови.

Виклад основного матеріалу. Збройні конфлікти є однією з найбільш серйозних причин погіршення стану і деградації навколишнього природного середовища [3, с. 147]. Російсько-українська війна демонструє, які можуть бути жахливі наслідки для довкілля й клімату та як складно буде відновлювати природні екосистеми. Вплив війни на клімат є беззаперечним. Оскільки забруднення навколишнього середовища немає кордонів, збільшення кількості викидів парникових газів від застосування військової

техніки тільки поглиблює глобальну кліматичну кризу. Зауважимо, що Міністр захисту довкілля та природних ресурсів України Р. Стрілець проголосив 2024 рік – роком кліматичного діалогу в нашій державі [4]. Повоєнне відновлення України не може відбуватися без втілення у життя комплексної кліматичної політики як важливої складової її євроінтеграційного курсу. У вищевказаній національній програмі № 3 визначено основні системні виклики у сфері забезпечення чистого та безпечного навколишнього середовища. До них варто віднести критичний рівень екологічної безпеки, виснаження природних ресурсів, низьку здатність адаптуватися до зміни клімату, а також критичну втрату біорізноманіття [1, с. 29]. Зокрема, стратегічна ціль повоєнної відбудови нашої держави у рамках напрямку, присвяченому подоланню проблеми зміни клімату, полягає у реалізації ефективної та послідовної політики зі скорочення викидів парникових газів, включаючи озоноруйнівні речовини та фторовані парникові гази, і політики з адаптації до зміни клімату при соціально-економічному плануванні відновлення, узгодженої з кліматичними цілями ЄС [2, с. 8]. До одного із ключових її завдань належить запровадження національної системи торгівлі квотами на викиди та опрацювання питання стосовно приєднання до аналогічної системи ЄС [2, с. 10]. Ця програма включає заходи для досягнення Україною кліматичної нейтральності. До того ж, у ній запропоновано оновлення національного законодавства у сфері боротьби зі зміною клімату шляхом розробки та прийняття наступних нормативно-правових актів: ЗУ «Про основні засади низьковуглецевого розвитку України на період до 2050 року»; Розпорядження КМУ «Про схвалення Національного плану з енергетики та клімату до 2030 року»; Розпорядження КМУ «Про затвердження Плану заходів з реалізації Оновленого Національно визначеного внеску України до Паризької угоди»; ЗУ «Про Український кліматичний фонд»; Постанови КМУ «Про затвердження Порядку розгляду, схвалення та реалізації проектів, спрямованих на зменшення обсягу антропогенних викидів або збільшення абсорбції парнико-

вих газів згідно з ст. 6 Паризької угоди»; Розпорядження КМУ «Про затвердження Положення про Інноваційний центр технологій для пом'якшення наслідків зміни клімату»; ЗУ «Про систему торгівлі квотами на викиди парникових газів»; Постанови КМУ «Про порядок розподілу квот на викиди парникових газів» та ін. [2, с. 69–72].

На думку А. Гетьмана та Г. Анісімової, наративом Плану відновлення України має стати не лише «build back better» (відбудувати краще, ніж було), а й «build back greener» (відбудувати екологічніше). Вони переконані у тому, що в цілому відновлення довкілля повинно здійснюватися одночасно із євроінтеграційними реформами як два паралельних процеси [5, с. 8–9]. Безумовно, реалізація принципу «build back greener» не може бути успішною без реформування кліматичної політики України відповідно до вимог ЄС.

Необхідно зазначити, що План повоєнного відновлення нашої держави слід розглядати в якості рамкового документу, який задає вектор процесу відбудови та забезпечує узгоджену участь у ній зацікавлених сторін і партнерів. Зокрема, екологічні проблеми та їх вирішення є важливою системною складовою стратегії відновлення й розвитку України у воєнний та післявоєнний періоди, які не повинні залишатися поза увагою органів державної влади, хоча окремі аспекти її правового закріплення в сучасних умовах залишаються дискусійними [6, с. 268–269].

За більше ніж два роки російсько-української війни так і не було прийнято Державної стратегії повоєнної відбудови нашої держави, яка б визначила засади та принципи її відновлення у різних сферах. У цьому зв'язку нагадаємо, що за підсумками проведення Міжнародної конференції з питань відбудови України держави, які брали у ній участь, підписали Декларацію Лугано. Вона, насамперед, закріплює такі основоположні принципи відновлення, як: партнерство; спрямованість на реформи; прозорість, підзвітність і верховенство права; демократична участь; залучення багатьох зацікавлених сторін; ґендерна рівність та інклюзія; сталий розвиток. Особливе значення для збереження довкілля та протидії зміні клімату має принцип сталого

розвитку, відповідно до якого процес відновлення повинен забезпечити сталу відбудову України згідно з Порядком денним сталого розвитку до 2030 року (2015 р.) та Паризькою угодою (2015 р.), інтегруючи соціальні, економічні та екологічні аспекти, включаючи «зелений перехід» [7]. На сьогодні Паризька угода є основним міжнародно-правовим актом, прийнятим з метою зміцнення глобального реагування на загрозу зміни клімату в контексті сталого розвитку та зусиль з викорінення бідності (ст. 2) [8]. Незважаючи на усі виклики, пов'язані з війною, Україна робить усе можливе для виконання своїх міжнародних зобов'язань у сфері боротьби зі зміною клімату та адаптації до її наслідків.

На Міжнародному форумі «Об'єднані заради справедливості. Об'єднані заради природи», який проходив 20–21 жовтня 2023 року у м. Києві (Україна), Міністр захисту довкілля та природних ресурсів України Р. Стрілець презентував Довкілляву декларацію для вироблення єдиних підходів до здійснення оцінки завданої шкоди навколишньому середовищу в умовах бойових дій та створення Глобальної платформи для оцінки збитків, завданих клімату та довкіллю. У ній звернено увагу на те, що збройна агресія РФ проти України підриває загально-світові зусилля із захисту довкілля та зменшення викидів забруднюючих речовин. Масштаби, тривалість і характер завданої шкоди навколишньому середовищу негативно позначаються на результатах світової спільноти в сфері боротьби зі зміною клімату та скорочення викидів будь-яких отруйних і забруднюючих речовин [9]. Такі держави, як Болгарія, Естонія, Італія, Молдова, Нова Зеландія, Чехія та Швеція, висловили свою підтримку щодо створення такої платформи на 28-й Кліматичній конференції ООН в 2023 році.

Доцільно підкреслити, що 15 листопада 2022 року на Саміті «Великої двадцятки» (G20) Президент України В. Зеленський представив «Формулу миру» – 10 умов припинення російсько-української війни. Екологічна складова втілена у пункті 8, який спрямований на протидію наслідкам війни для навколишнього середовища. У ньому передбачено необхідність відновлення та реконструкції

нашої держави, включаючи перехід до зеленої економіки. У свою чергу, комплексна система екологічного й економічного оздоровлення повинна містити заходи з відновлення навколишнього природного середовища України. Зокрема, йдеться про рекультивуацію та розмінування земель, відродження знищених лісів і заповідників, створення нових національних парків і природоохоронних зон, очищення річок, озер і морських вод тощо [10]. Безумовно, перехід до зеленої економіки є запорукою сталого розвитку та основою успішного повоєнного відновлення України. Він сприятиме зменшенню викидів парникових газів, а, отже, і досягненню кліматичної нейтральності.

Поняття зеленої економіки пов'язано з Європейським зеленим курсом, про приєднання до якого задекларувала й Україна як майбутній держава-член ЄС. Цей факт тільки підтверджує, що ми поділяємо європейські цінності. Зелена економіка повинна бути низьковуглецевою, енергоощадливою та природоорієнтованою. Вона має забезпечити ефективне та чисте виробництво, збалансоване споживання, а також базуватися на таких засадах, як: інноваційність; спільна відповідальність; солідарність; гнучкість та взаємозалежність; співробітництво [11, с. 14]. Загалом, зелене відновлення становить системну розбудову нової моделі інфраструктури та економіки країни, в основу якої покладено принципи сталості та яка мінімізує наявні й майбутні ризики, з наскрізним урахуванням екологічної та кліматичної складової [11, с. 4].

Зауважимо, що на початку 2024 року Міжнародна робоча група щодо екологічних наслідків війни продемонструвала широкому загалу новий документ – «Екологічний договір для України. Зелене майбутнє: Рекомендації щодо відповідальності та відновлення». У ньому надано 50 рекомендацій для нашої держави та міжнародної спільноти. Однією із наскрізних тем, яка стосується усіх рекомендацій, є реалізація на практиці концепції «планетарних меж». Згідно з нею у зв'язку з обмеженістю ресурсів усі держави мають докладати зусиль для ліквідації джерел забруднення, захисту природних територій та зменшення навантаження на довкілля

і клімат [12, с. 4]. Даний документ визначає три пріоритети в сфері збереження навколишнього середовища: моніторинг збитків та зменшення ризиків; забезпечення відповідальності; мобілізація зеленої реконструкції та відновлення довкілля. У межах повоєнного відновлення довкілля розглянуто наступні його аспекти: відновлення пошкодженого війною природного середовища; видалення наземних мін; побудова зеленої економіки для майбутнього; створення захисту під час розчищення завалів та реконструкції; залучення громадськості; стале фінансування. Безперечно, згадується у документі й про кліматичні зміни. У ньому зазначено, що дружня до клімату та довкілля Україна потребуватиме значних змін у багатьох секторах економіки. Вона вимагає посилення своєї адміністративної та інспекційної спроможності у сфері довкілля та клімату. До речі, запропоновано створити нову посаду з питань кліматичної політики та зеленої реконструкції на рівні віцепрем'єр-міністра [12, с. 15–17].

У даному випадку постає питання: що ж було зроблено нашою державою у сфері протидії зміні клімату для її майбутньої відбудови. Доречно нагадати, що Україна приєдналася до європейської програми «LIFE» для довкілля та клімату у червні 2022 року. Відповідну угоду було підписано між Міністром захисту довкілля та природних ресурсів України Р. Стрільцем та Комісаром ЄС з питань навколишнього середовища, океанів і рибальства В. Сінкявічюсом. «LIFE» є потужним фінансовим інструментом для реалізації багатьох природоохоронних проєктів. Завдяки йому Україна зможе отримати кошти на повоєнне відновлення навколишнього середовища та вжиття заходів із протидії зміні клімату [13].

Одним із минулорічних досягнень України є відкриття Кліматичного офісу Міністром захисту довкілля та природних ресурсів України Р. Стрільцем спільно з Комісаром ЄС з питань навколишнього середовища, океанів і рибальства В. Сінкявічюсом та Федеральною міністеркою навколишнього середовища, охорони природи, ядерної безпеки та захисту споживачів Німеччини Ш. Лемке під час міжнародної конференції «Об'єднані заради

справедливості. Об'єднані заради природи». Його слід вважати завершальним елементом в етапі розбудови кліматичного врядування. Такий офіс буде надавати допомогу уряду щодо реалізації кліматичної політики та бізнесу стосовно втілення у життя проєктів у сфері декарбонізації та адаптації до наслідків зміни клімату, а також сприяти успішному функціонуванню системи торгівлі викидами в Україні. До того ж, Кліматичний офіс сприятиме залученню зелених фінансів для майбутньої відбудови нашої держави [14].

Протидія зміні клімату та адаптація до її наслідків навіть в умовах війни стала провідною темою для обговорення на міжнародних заходах. Так, Україна брала участь у 27-й та 28-й Кліматичних конференціях ООН, на яких мала свій власний павільйон, присвячений екологічним наслідкам збройної агресії рф. Завдяки ним міжнародна спільнота дізналася про масштаби завданої шкоди навколишньому середовищу та клімату бойовими діями. На 28-й Кліматичній конференції ООН (30 листопада-13 грудня 2023 року), яка проходила в м. Дубай (ОАЕ), наша держава досягла позитивних результатів. Міжнародна спільнота ознайомила з Довкіллевою декларацією, до якої має долучитися більшість держав світу з метою створення Глобальної платформи для оцінки збитків, завданих навколишньому середовищу та клімату воєнними діями. Україна приєдналася до Декларації з питань клімату, допомоги, відновлення та миру, Міжнародної декларації про дітей, молодь і кліматичні дії та Декларації щодо збільшення потужностей ядерної енергетики втричі до 2050 року. Також вона стала учасником Кліматичного клубу, який є міжурядовим форумом для обговорення актуальних питань в сфері декарбонізації промисловості та активізації спільних дій щодо протидії зміні клімату й адаптації до її наслідків. Україною було ініційовано запровадження механізму *Agressor refunds* (агресор платить) для відшкодування рф завданих збитків довкіллю та клімату [15].

22 січня цього року на першому координаційному засіданні міжнародних донорів і представників проєктів у сфері захисту клімату Міністр захисту довкілля та природ-

них ресурсів України Р. Стрілець заявив, що 2024–2025 рр. є часом для реформування кліматичної політики та запровадження європейських стандартів. У найближчій перспективі повинно бути схвалено Стратегію формування та реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2035 року та операційний план до неї. Крім того, у планах української влади ухвалити проект ЗУ «Про основні засади державної кліматичної політики» [16]. Стратегія має стати головним дороговказом впровадження кліматичної політики в Україні, а Рамковий кліматичний закон – фундаментом для подальшої розбудови та розвитку системи торгівлі квотами на викиди парникових газів [17].

Глобальним євроінтеграційним завданням нашої держави в сфері боротьби зі зміною клімату є запуск національної системи торгівлі викидами парникових газів. Це дозволить їй звільнити бізнес від сплати податку на викиди CO₂ та виконати свої зобов'язання щодо імплементації Директиви Європейського Парламенту і Ради 2003/87/ЄС від 13 жовтня 2003 року про встановлення системи торгівлі квотами на викиди парникових газів у межах Союзу та внесення змін до Директиви Ради 96/61/ЄС. Дана директива встановлює систему торгівлі квотами на викиди парникових газів у межах ЄС для сприяння скороченню викидів парникових газів у результативний за витратами та економічно ефективний спосіб [18]. У 2025 р. в Україні заплановано ввести карбонові сертифікати, завдяки яким будуть реалізовані надлишкові обсяги CO₂, що не були емітовані. У найближчий час повинно відбутися й обговорення проекту Стратегії впровадження системи торгівлі квотами на викиди парникових газів в Україні на період до 2033 року та операційного плану до неї.

У минулому році українській владі вдалося оновити систему моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів згідно із законодавством ЄС, яка є передумовою створення системи торгівлі такими викидами. Необхідно підкреслити, що 14 листопада 2023 року було прийнято постанову КМУ «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України з питань моніторингу, звітності та верифікації викидів парни-

кових газів» для удосконалення вимог здійснення моніторингу та звітності щодо викидів парникових газів від установок відповідно до положень ЗУ «Про засади моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів» 2019 р. Постанова має забезпечити наближення законодавства України до законодавства ЄС стосовно моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів, зокрема, Директиви 2003/87/ЄС від 13 жовтня 2003 року про встановлення системи торгівлі квотами на викиди парникових газів у межах Союзу та внесення змін до Директиви Ради 96/61/ЄС у частині, що стосується системи моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів, Регламентів Комісії (ЄС) 601/2012 та 2018/2066 про моніторинг та звітність щодо викидів парникових газів та 600/2012, 2018/2067 про верифікацію даних і акредитацію верифікаторів, що передбачено Угодою про асоціацію між Україною та ЄС, а також на виконання п. 11 Плану заходів щодо дерегуляції господарської діяльності та покращення бізнес-клімату, затвердженого розпорядженням КМУ від 4 грудня 2019 року № 1413 (у редакції розпорядження КМУ від 31 січня 2023 року № 89) [19].

Цей нормативно-правовий акт було прийнято з метою удосконалення: 1) переліку видів діяльності, викиди парникових газів в результаті провадження яких підлягають моніторингу, звітності та верифікації, затвердженій постановою КМУ від 23 вересня 2020 року № 880 шляхом розширення переліку видів діяльності, а саме врегулюванням діяльності з виробництво скла, включаючи скловолокно, з потужністю плавлення понад 20 тонн на добу, що більше відповідатиме Директиві 2003/87/ЄС у частині, що стосується моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів; 2) порядку верифікації звіту оператора про викиди парникових газів, затвердженого постановою КМУ від 23 вересня 2020 року № 959 щодо обмеження на особу з персоналу верифікатора, уповноважену для засвідчення верифікаційного звіту; надання можливості проведення невіізної верифікації за наявності загрози життю та здоров'ю внаслідок бойових дій; уточнення стандартів, за яким акредитується

верифікатор; 3) порядку здійснення моніторингу та звітності щодо викидів парникових газів, затвердженого постановою КМУ від 23 вересня 2020 року № 960 шляхом реалізації системи відповідних заходів, передбачених у постанові [20].

Зауважимо, що поки не було розроблено комплексних міжнародно-правових механізмів повоєнного відновлення України. Наша держава продовжує проводити переговори з міжнародними партнерами стосовно перспектив її відбудови у всіх сферах. Як зазначає Р. Бедрій, повоєнне відновлення України буде серйозним викликом не лише для неї, але й для світу. Цей складний і багатогранний процес вимагатиме значної координації між урядами, міжнародними і неурядовими організаціями, приватним бізнесом та іншими зацікавленими сторонами [21, с. 58]. Велика кількість європейських держав вже висловлює своє бажання надати значні кошти для повоєнного відновлення довкілля та протидії зміні клімату. Про це свідчить Лондонська та Берлінська конференції з відбудови, які відбулися в 2023 та 2024 роках. Зокрема, ЄС зобов'язався після закінчення російсько-української війни створити Трастовий фонд солідарності для відбудови України, беручи за приклад європейський фонд для боротьби з кризою коронавірусу. Він буде надавати суттєву допомогу нашій державі та фінансувати проведення реформ за згодою з українським урядом [22]. Міністерка розвитку у федеральному уряді Німеччини С. Шульце висунула ідею щодо об'єднання майбутньої допомоги для відновлення нашої держави у спеціальний фонд поряд із федеральним бюджетом ФРН [23].

Безумовно, Україна повинна підготувати й нормативно-правову базу для післявоєнної відбудови України з використанням передових зелених технологій, а також створити найкращі умови для залучення міжнародних інвестицій. Доречно нагадати, що в 2022 р. Р. Стрілець від імені України підписав Імплементаційну угоду до Паризької угоди з Швейцарією, а в лютому 2024 – Меморандум про співпрацю в рамках статті 6 Паризької угоди з Японією. Ці кроки сприятимуть отриманню зеленого фінансування для декарбонізації української економіки [24].

Висновки. Отже, загальні засади повоєнної відбудови України визначаються актами рекомендаційного характеру, у яких йдеться про необхідність збереження довкілля й протидію зміні клімату та адаптацію до її наслідків. План повоєнного відновлення нашої держави залишається основним документом, який передбачає здійснення зеленої трансформації та включає низку заходів, спрямованих на удосконалення кліматичної політики відповідно до норм і принципів ЄС. Заклавши підвалини для повоєнної відбудови України, він має сприяти забезпеченню її сталого економічного зростання. З часу повномасштабного вторгнення РФ наша держава намагається виконувати усі свої міжнародні зобов'язання у сфері боротьби зі зміною клімату, особливо в умовах поступової інтеграції до ЄС. На сьогоднішній день Україна вже зробила значний внесок у розвиток кліматичної сфери для свого майбутнього відновлення. Наперекір усім труднощам, вона залишається активним учасником міжнародної кліматичної політики, інформує міжнародне співтовариство про завдану шкоду довкіллю та клімату, а також долучається до важливих проєктів у сфері протидії зміні клімату та адаптації до її наслідків. Безперечно, українська влада має завершити виконання євроінтеграційних завдань в сфері боротьби з кліматичними змінами шляхом прийняття відповідних нормативно-правових актів, які забезпечать гармонізацію національного законодавства України із законодавством ЄС.

На нашу думку, незважаючи на наявність Плану повоєнного відновлення нашої держави, повинні бути розроблені та прийняті Державна стратегія та програма повоєнної відбудови України, які охоплять й питання збереження довкілля та протидії зміні клімату. Це будуть юридично обов'язкові документи. Вищевказана стратегія має відображати спільне бачення органів державної влади принципів і механізмів післявоєнної відбудови країни, а програма включати конкретні дії її успішного відновлення після закінчення російсько-української війни. Окрему увагу у майбутніх нормативно-правових актах слід приділити декарбонізації української економіки, досягненню кліма-

тичної нейтральності та інтеграції кліматичної складової у всі сфери суспільного життя.

Крім того, доцільно створити Фонд повоєнного відновлення України, який акумулюватиме кошти на відбудову нашої держави в цілому. Він має наповнюватися за рахунок коштів держав-партнерів, міжнародних інституцій, а також конфіскованих російських активів. Одним із напрямків діяльності фонду повинно стати фінансування відновлення довкілля та заходів із протидії зміні клімату

та адаптації до її наслідків. У цьому зв'язку нагадаємо, що не випадково в Екологічному договорі для України рекомендується створити незалежний аудиторський орган, який би контролював витрачання коштів на проекти з повоєнного відновлення довкілля. До його складу увійшли б українські та міжнародні партнери. Немає ніяких сумнівів, що ця порада дійсно є доречною. Тільки за допомогою такого органу можна буде гарантувати використання коштів за цільовим призначенням.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. План відновлення України. Київ, 2022. 40 с. URL: https://assets-global.website-files.com/625d81ec8313622a52e2f031/62c19ac16c921fc712205f03_NRC%20Ukraine%27s%20Recovery%20Plan%20blueprint_UKR.pdf (дата звернення: 07.05.2024)
2. Проект Плану відновлення України. Матеріали робочої групи «Екологічна безпека». Київ, 2022. 108 с. URL: https://assets-global.website-files.com/625d81ec8313622a52e2f031/62dea19b8b3d4e2f5b65c8ce_%D0%95%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B0%20%D0%B1%D0%B5%D0%B7%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D0%B0_%D0%B7%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BA%D0%B0_%D1%83%D0%BA%D1%80.pdf (дата звернення: 08.05.2024)
3. Балюк Г., Шомпол О. Національні та міжнародно-правові проблеми регулювання охорони довкілля і забезпечення екологічної безпеки під час збройних конфліктів. *Адміністративне право і процес*. 2015. № 2. С. 142–158.
4. Руслан Стрілець: 2024 – рік початку кліматичного діалогу в Україні. 12.01.2024. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/ruslan-strilets-2024-rik-pochatku-klimatychnoho-dialohu-v-ukraini> (дата звернення: 21.05.2024)
5. Гетьман А. П., Анісімова Г. В. Формування еколого й кліматично-правової політики в умовах російської військової агресії: нові доктринальні підходи. Еколого-правова безпека суверенної держави в умовах воєнного стану: матеріали наук.-практ. онлайн-конференції (Харків, 8 грудня 2022 р.) / за заг. ред. А. П. Гетьмана; МОН України, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, Каф. екол. права, Каф. права Європ. Союзу, Рада молодих вчених. Харків: Право, 2022. С. 5–13.
6. Шевчук Л. М. Еколого-правові аспекти післявоєнного відновлення України. Продовольча та екологічна безпека у воєнний і післявоєнний часи: правові виклики для України та світу: тези доповідей учасників міжнародної наук.-практ. онлайн/офлайн конференції (Київ, 16 вересня 2022 р.). Київ: ФОП Ямчинський О.В., 2022. С. 267–269.
7. Підсумковий документ Міжнародної конференції з питань відновлення України. «Декларація Лугано». Лугано, 4–5 липня 2022 р. URL: https://assets-global.website-files.com/625d81ec8313622a52e2f031/62cd2e0ba5613c953a9b52d4_Lugano%20Declaration_UA.pdf (дата звернення: 24.05.2024)
8. Паризька угода від 12.12.2015 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_l61#n118 (дата звернення: 26.05.2024)
9. The Environmental Declaration/Довкіллява Декларація. URL: <https://mepr.gov.ua/declaration/> (дата звернення: 24.05.2024)
10. Філософія Української Формули миру. URL: https://www.president.gov.ua/storage/j-files-storage/01/19/45/a0284f6fdc92f8e4bd595d4026734bba_1691475944.pdf (дата звернення: 24.05.2024)
11. Повоєнне відновлення України: відбудова заради кращого майбутнього. Київ, 2022. 40 с.
12. Екологічний договір для України. Зелене майбутнє: Рекомендації щодо відповідальності та відновлення (9 лютого 2024 р.). Київ. 2024. 27 с. URL: https://www.president.gov.ua/storage/j-files-storage/01/24/65/148029c127aa3b2a3fe9f482f9226118_1707492894.pdf (дата звернення: 24.05.2024)
13. Україна приєдналася до європейської програми «LIFE» для клімату та довкілля. 24.06.2022. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/ukrayina-priyednalasya-do-yevropejskoyi-programi-life-dlya-klimatu-ta-dovkillya> (дата звернення: 28.05.2024)

14. Завершуємо будувати кліматичну архітектуру України – у Києві відкрили Кліматичний Офіс. 21.10.2023. URL: <https://mepr.gov.ua/zavershuyemo-buduvaty-klimatychnu-arhitekturu-ukrayiny-u-kyuevi-vidkryly-klimatychnyj-ofis/> (дата звернення: 28.05.2024)

15. Павко Я. Ера вичерпного палива закінчується. Голос України. 2023, 21 грудня. URL: <http://www.golos.com.ua/article/375780> (дата звернення: 28.05.2024)

16. Попри війну кліматична політика залишається серед основних пріоритетів довкіллевих реформ. 22.01.2024. URL: <https://mepr.gov.ua/popry-vijnu-klimatychna-polityka-zalyshayetsya-sered-osnovnyh-priorytetiv-dovkillyevyh-reform/> (дата звернення: 28.05.2024)

17. Послідовними кроками продовжуємо розбудову кліматичної політики України, – Руслан Стрілець. 30.05.2024. URL: <https://mepr.gov.ua/poslidovnymu-krokomu-prodovzhuyemo-rozbudovu-klimatychnoyi-polityku-ukrayiny-ruslan-strilets/> (дата звернення: 08.06.2024)

18. Directive 2003/87/EC of the European Parliament and of the Council of 13 October 2003 establishing a scheme for greenhouse gas emission allowance trading within the Community and amending Council Directive 96/61/EC. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32003L0087> (date of access: 29.05.2024)

19. Повідомлення про оприлюднення проекту постанови Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України у сфері моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів». 12.07.2023. URL: <https://mepr.gov.ua/povidomlennya-pro-oprylyudnennya-proyektu-postanovy-kabinetu-ministriv-ukrayiny-pro-vnesennya-zmin-do-deyakyh-postanov-kabinetu-ministriv-ukrayiny-u-sferi-monitoryngu-zvitnosti-ta-veryfikatsiyi-vukydi/> (дата звернення: 06.06.2024)

20. Пояснювальна записка до проекту постанови Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України у сфері моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів». URL: <https://mepr.gov.ua/wp-content/uploads/2023/07/Poyasnyvalna-zapyska-vid-12.07.2023.docx.pdf> (дата звернення: 06.06.2024)

21. Бедрій Р. Б. Організаційно-правове забезпечення відбудови та економічного розвитку міст у контексті повоєнного відновлення України. *Економіка та право*. 2023. № 3. С. 53–60.

22. Євросоюз планує створити спеціальний фонд для відбудови України після війни. 19.04.2022. URL: <https://meta.ua/uk/news/economics/44718-evrosoyuz-planue-stvoriti-spetsialnii-fond-dlya-vidbudovi-ukrayini-pislya-viini/> (дата звернення: 10.06.2024)

23. В уряді Німеччини закликали створити спецфонд для відновлення України. 10.06.2024. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2024/06/10/7187814/> (дата звернення: 10.06.2024)

24. Міндовкілля допомагатиме українському бізнесу залучати міжнародні інвестиції в проекти зеленої відбудови. 07.06.2024. URL: <https://mepr.gov.ua/mindovkillya-dopomagatyme-ukrayinskomu-biznesu-zaluchaty-mizhnarodni-investytsiyi-v-proyekty-zelenoyi-vidbudovy/> (дата звернення: 08.06.2024)